

Dok se većina građana BiH nekada radovala zimskim radostima, danas pak strahuju od prevelikog zagađenja. U decembru prošle godine pojedini BiH gradovi zagađenjem su nadmašili i Peking.

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije Tuzla je drugi najzagađeniji grad u Europi, a Sarajevo nosi neslavnu titulu najzagađenijeg glavnog grada na Starom kontinentu. Strahuje se da je stanje u Zenici daleko najgore, što se ne može sa sigurnošću tvrditi, budući da se pretpostavlja da podaci za taj grad nisu relevantni, premda postoje mjerne stanice. Zajedno sa Gruzijom i Jermenijom, kako kaže Anes Podić iz ekološkog pokreta Eko akcija iz Sarajeva, "BiH dijeli 5. i 6. mjesto po broju umrlih od posljedica lošeg zraka".

Kada je riječ o Sarajevu, pojašnjava on, najveći problem čini loženje u domaćinstvima i to loženje uglja i vlažnog drveta u lošim pećima. "Primjera radi, loša peć zagađuje jednako kao pet starih dizel kamiona. S druge strane, zagađivač je saobraćaj, doduše u manjoj mjeri. Mi tradicionalno imamo ljubav prema dizel motorima, pa su dvije trećine automobila u državi dizeli, a dizel automobili zagađuju 17 puta više nego oni na benzinski pogon", kaže Podić za Deutsche Welle.

Džemila Agić, direktorica Centra za ekologiju i energiju Tuzla, naglašava da je stanje, bar prema dostupnim mjerenjima, najgore upravo na području Tuzle i Lukavca. "Visoko zagađenje potiče od industrije: termo-elektrana, koksara, SODA, Cementara, imamo individualna ložišta i saobraćaj. Najveće zagađenje je u periodu novembar - januar", kaže Agić.

Takvo stanje ima svoju cijenu. "Postoje pokazatelji koji govore da je u Tuzli i okolini povećan broj oboljelih, pošto se zna da čvrste čestice i sumpor-dioksid imaju utjecaj na oboljenja, recimo respiratornog sistema, sistema krvotoka, a što se može povezati sa zagađenjem. Međunarodni podaci govore da su to koncentracije opasne po zdravlje ljudi i da mogu izazvati smrt", naglašava Agić i upozorava: "U Tuzli su često prekoračene te granične vrijednosti čestica, kada prelaze i 250 mikrograma po kubnom metru, što znači da je takav prostor nepovoljan za boravak građana jer može izazvati trenutnu smrt"!

Premda ima mjerne stanice, ali ne i adekvatne rezultate mjerenja, smatra se ipak da je stanje najgore u Zenici, gradu prekrivenom gustim isparenjima iz Željezare, u vlasništvu vodeće svjetske kompanije za proizvodnju željeza - ArcelorMittal. Čovjek koji godinama pokušava ukazati na problem koji poprima zastrašujuće razmjere, dr. Harun Drljević, specijalista onkološke i opće hirurgije u zeničkoj bolnici, smatra se tek lokalnim galamdžijom koji želi otjerati investitore iz svoga grada. Već godinama ukazuje na problem, a osnivač je i lokalnog udruženja Eko forum.

Dr. Drljević upozorava: "Ono čega se Sarajlije groze, takozvane PM10 čestice, ovdje nisu

ništa posebno. To su velike čestice. Kada uđu u disajni sistem one se lijepe za sluz i mi ih jednostavno iskašljemo. PM2.5 i PM1 čestice su najveći problem”.

Drljević pojašnjava kako su PM1 i PM2.5 sitne čestice “koje bez problema prolaze plućnu membranu i direktno odlaze u krvotok i čine dvije stvari – prvo svojim mehaničkim dejstvom, tako što se lijepe na bjelančevine u krvi, gdje bukvalno dolazi do cementiranja krvnih sudova, ne kao posljedica bolesti, već od zagađenja”. Takve čestice, naglašava on, u zapadnoeuropskoj literaturi nazivaju “tihi ubica”.

Drugi aspekt je kemijski. “Te čestice su po sastavu teški metali i aromatski koncentracije tipa benzola, koji je Bože sačuvaj, izuzetno hemotoksičan i izuzetno mikotoksičan. Izaziva oboljenja krvi, uništava imunitet, ima interakciju sa humanom DNK, prolazi placentarnu barijeru, dakle ulazi u fetus, a šta to znači – strahota! Izaziva krvne kancere, a pogotovo na bubrežnom i plućnom sistemu. Čestice teških metala ulaze u krv, padaju na organe, talože se i kontinuirano djeluju. Tako će vam olovo izjedati živčani sistem i izazvati karcinom jetre, te praviti tumore probavnog sistema”, upozorava dr. Drljević.

Osim što svakodnevno udišu otrove, Zeničani, kako kaže dr. Drljević za Deutsche Welle, truju se i putem hrane. Naime, u naseljima koja okružuju Željezaru zabilježene su velike emisije (upijanja) štetnih materija u tlo, pa su teški metali prisutni i u voću i povrću, čak i u jajima peradi koja ključaju zemlju. Upravo u tim naseljima, navodi dr. Drljević, povećan je i broj mlađih osoba (30 – 50 godina) oboljelih od karcinoma, najčešće probavnog trakta.

Primjera je mnogo, posebno u naselju Tetovo, smještenom na uzvisini upravo u neposrednom zaleđu Željezare, tako da su stanovnici tog naselja najdirektnije izloženi otrovnim dimovima. Dvorišta su pusta, a Mustafa K., stanovnik Tetova, kaže kako “se tome ne treba čuditi, jer se ljudi boje bolesti”. Oboljelih svakako ima. Navodi kako su u protekle dvije godine “u naselju umrle dvije bebe, dosta ljudi je oboljelo od teških bolesti, a jako puno ih ima problema i sa plućima”, pa i on sam.

Adekvatne zaštite, na žalost nema, osim da se u potpunosti počnu primjenjivati ekološki standardi, u skladu sa ekološkom strategijom EU. Kako kaže dr. Mejra Hatibović, specijalista higijene i zdravstvene ekologije iz Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, “zabluda je da šal ili maska preko nosa i usta mogu zaštititi, jer su čestice PM 10 i niže, u vidu aerosola i dimova i prolaze takve barijere bez problema”.

“O tome redovno obavještavamo stanovništvo, upozoravaju se posebno rizične grupe na ograničeno kretanje, a to su bolesnici sa kardio-vaskularnim oboljenjima, respiratornim oboljenjima, naravno djeca i hronični bolesnici, a pogotovo zdrava populacija. Ukazujemo na taj veliki problem”, kaže dr. Hatibović za Deutsche Welle.

I u Tuzli i u Zenici lokalne eko-udruge konstantno upozoravaju na problem i pozivaju

građane da se zaštite, ali i da djeluju. U Tuzli su se, kako kaže Džemila Agić, građani pobunili, na šta je reagirala vlast, pa je zajednički izrađen plan interventnih mjera koje se primjenjuju pri najvećem zagađenju. "Interventne mjere predviđaju zaustavljanje saobraćaja, isključivanje određenih vrsta vozila i jačanje gradskog prijevoza. Druga novina je to što je predviđeno zatvaranje škola, obdaništa, smanjen kapacitet rada", kaže Džemila Agić.

Eko forum u Zenici je prije četiri godine organizirao jedan od najmasovnijih protesta u državi, sa preko 10.000 ljudi i, premda ne tako jako, efekti su postignuti. "Tek nakon toga, nešto se počelo dešavati, pa su nabavljene tri mjerne stanice", kaže dr. Semir Lemeš, profesor na Univerzitetu u Zenici i aktuelni lider Eko foruma. Problem je, međutim, u vlastima i bojazni da se odlučnijom akcijom ne "uplaši strani investitor". "Kada smo razgovarali s ministarstvima, onda nam kažu da kad 'pritisnu' Mittal, on im zaprijeti da će otići..., a firma je važna za BiH ekonomiju, među prva je tri izvoznika, pa se da prednost kapitalu i korporaciji, koji svjesni toga ucjenjuju, a naša vlast nema odgovor na takve ucjene i pušta im da rade šta hoće", kaže Lemeš za Deutsche Welle.

Navodi da je zatraženo i međunarodno mišljenje i pomoć, te da se došlo do saznanja da se ArcelorMittal "identično ponašao i u Johannesburgu, u češkoj Ostrawi, u Kazahstanu. Dakle uvijek ista priča, uvijek imaju isti pristup tamo gdje to može da prođe", kaže on i dodaje da je u Češkoj problem riješen, budući da je članica EU i da se u toj zemlji primjenjuju EU standardi.

Opasnom problemu se, na žalost, ne nazire kraj. Zatvaranje Željezare, naglašavaju i Lemeš i Drljević, nije rješenje. I to se niti ne traži, ali se insistira na striktnom poštivanju ekoloških standarda. Problem su, tvrdi Lemeš, "korupcija i jeftini političari", koji se prodaju za male pare i ne mare za pravi problem. Zbog toga je, kaže Anes Podić, "potrebno stvoriti široki front". Podić zaključuje: "Političarima ovo mora postati prioritet, a ono što imamo na svim nivoima vlasti je da samo gledaju kako da otaljaju mandat. Na žalost, stanje sa zagađenjem je tako da mi plaćamo jednu ogromnu cijenu, a prema podacima WHO, BiH gubi oko jedne petine bruto društvenog proizvoda zbog problema izazvanih zagađenim zrakom".

izvor: dw.com